

שבדמאי מחללין לכתחילה אפילו אלף פעמים ובירושלמי אמרו כל שבדמאי לכתחילה, בוודאי אם עבר וחיללו מחולל. ולכן נראין הדברים, שמותר לחלל כמה וכמה פעמים.

ורב אחד מן המקפידים על פדיון בכסף הציע לפדות בדולאר כסף, ולא נראה לי, כי אף על פי שאין ארצות הברית מקפידות על הוצאת דולארים והבנסתם, אבל מפני שחוק המדינה שלנו אוסר לקנות בהם אינם תריפי לסגויי והוי כעין מלכויות מקפידות.

מכל האמור כאן נמצאת למד, שבמדינת ישראל שאין לה מטבע של כסף, המעולה בדרכי חילול מעשר שני, הוא לפדות במטבע המדינה, שערכו תחוקי הוא פרוטה או יותר מזה. ופדיון זה עדיף מפרי על פרי ורק כשאין בידו מטבע המדינה מותר לו לחלל על פרי.

אני מסתייג ואומר, שלא באתי להורות הלכה למעשה אלא לברר את ההלכה ולהציע את מסקנותי ויבואו גדולי התורה שבזמננו שליט"א ויקבעו הלכה ויורו את המעשה.

הרב מרדכי פוגלמאן

רבי תנא הוא ופליג

בנידון שאלת גשמים בימות החמה נמסר בתענית יד, ב: שלחו ליה בני גינות לרבי, כגון אנן דאפילו בתקופת תמוז בעינן מיטרא היכי נעביד, כיחידים דמינן ובשומע תפלה, או כרבים דמינן ובברכת השנים. שלח להו כיחידים דמיתו ובשומע תפלה¹. מיתיבי, אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הכל לפי השנים, הכל לפי המקומות, הכל לפי הזמן. אמר ליה, מתניתא רמית עליה דרבי? רבי תנא הוא ופליג. ופירש רבינו חננאל שם: ודחי, רבי תנא הוא ותולק על התנאים.

גם בירושלמי תענית פ"א, ה"א נמסר על השאלה שעליה נשאל רבי מבני גינות, אבל שם הגירסא היא: "בגינות צרכון למיעבד תענית בתר פסחא אתון ושאלון לרבי, אמר לון רבי, לכו ועשו, ובלבד שלא תשנו מטביעה של תפילה"... המאירי על תענית מביא את גירסת הירושלמי, אבל במקום השם רבי הוא מביא את השם "ר' מונא"².

1 עיין בסירוש המיוחס לרש"י לכאן ד"ה ובשומע תפלה ובשורת הרא"ש, כלל ד, סימן י ובטוש"ע אירח חיים, סימן קיז, ב, ע' תוספות כתובות כה, ב ד"ה נאמן הוא להאכילו בתרומה: "הקשה ריב"ם ותנן כפ' עשרה יוחסין (קדושין עט:): מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים וכשחזר הביא עמו בנים ומתה אשתו, צריך להביא ראיה על בניו ואינו נאמן להאכילם בתרומה וכו' והיכי קאמר רבי הכא דאב נאמן להאכילו בתרומה, ותירץ דרבי תנא הוא ופליג.

2 רבינו מנחם המאירי מביא בספריו גירסות דוחקניות וכנראה היה לפגיו בירושלמי תענית פ"א, ה"א השם: "ר' מונא". ואלה הם דבריו בספרו בית הבחירה לתענית יד, ב: "והוא שאמרו בתלמוד המערב בגינות צריכים למעבד תעניתא בתר פסחא, אמר להו ר' מונא לכו ועשו, ובלבד שלא תשנו ממטבע הברכה"... אין בידנו לברר לאיזה ר' מונא מתכוונים כאן, אם לר' מונא, תנא דברייתא, תלמידו של ר' יהודה בר אלעאי, הנזכר בספרא למצורע

סגנון התיובתא על הוראת רבי לאנשי נינוה מן חברייתא ותירוצה בתענית יד, ע"ב שהבאנו בראש דברינו: "מיתיבי... אמר ליה מתניתא רמית עליה דרבי, רבי תנא הוא ופליג". הוא נוסח התיובתא והתירוצו על ר' חייא ור' ב כשמוצאים בדבריהם סתירה למשנה וברייתא. עיי' בבא מציעא ה, א: "תא שמע דתני אבות דרבי אפטוריקי לדברי חייא קמיתא מנה לי בידך... מתניתא קא רמית עליה דרבי חייא. רבי חייא תנא הוא ופליג" (ע' פרש"י לנדה כו, א ד"ה אמר אביי: "ורבי חייא תנא ואמורא הוא"). כתובות ה, א: "אמר רב נתמן אמר רב חתנים מן המנין... מיתיבי חתנים ואבלים מן המנין. מתניתא קא רמית עליה דרב, רב תנא הוא ופליג" (ע' שם תוספות ד"ה רב תנא הוא ופליג) * וע' עירובין נו, ב; גיטין לח, ב; בבא בתרא מב, א; סנהדרין פג, ב; חולין קכב, א.

בספר הליכות עולם, שער ב, פ"ב הוא מסביר את הביטוי "תנא הוא ופליג": "האמורא אין לו כח לחלוק על התנא בשום פנים בעולם, ואמנם גבי רב ורבי חייא מצינו: שאומר לפעמים רב תנא הוא ופליג בפ"א דכתובות, ר' חייא תנא הוא ופליג ברפ"א דמציעא. ופשיטא שאינם תנאים שלא הוזכרו לא במשנה ולא בברייתא. אלא רוצה לומר שהם חשובים כמו תנאים ויכולים לחלוק על משנה וברייתא". כלל גדול קבעו בעלי כללי המשנה והתלמוד: "כל מיתיבי ורמינהו ומתקיף וזרי, לשון קושיא הם, אלא שהם מתחלפים, שלשון תיובתא שייך כשהמקשה משיב על האמורא מכח משנה או ברייתא, כי האמורא אין לו כח לחלוק על תנא" (הליכות עולם, שער ב, פ"א). ואמנם איננו מוצאים בשום מקום כשתנא חולק על תנא שישאלו עליו בלשון "מיתיבי" או בלשון "קושיא", מפני שלתנא יש סמכות לחלוק על תנא. ולכן אנו תמהים על שבתענית יד, ב כשמצאו בהוראת רבי לבני נינוה בענין שאלת גשמים בימות החמה סתירה לדברי ר' יהודה בברייתא, משתמשים במונח "מיתיבי", בו רגילים במשא ומתן של הגמרא להשתמש כשיש סתירה בדברי אמורא לתנא שבמשנה או בברייתא. וכי רבי, מסדר המשנה, אינו כשאר התנאים ואינו רשאי לחלוק על תנא שבמשנה ושבברייתא? ואיך מותבינו

טו, כה; שבת קח, ב; ברכות מב, א; מגילה יח, ועוד, או לאחד משני האמוראים שנקראו ר' מונא (מנ), לר' מונא הראשון, תלמידו של ר' ינאי ושל ר' יוחנן (נדה סא, ב; קידושין יג, א; בבא בתרא נט, ב; חולין כא, כ; ירושלמי פאה רפ"א; יומא ס"א סה"א, שבת פ"א, ה"ב, פסחים פ"ד, ה"ט ועוד, ור' מונא זה היה מקורב לבית ר' יהודה נשיאה (ירושלמי פסחים פ"ה, ה"א מ"ק פ"ג, ה"ה ועוד); או לר' מונא השני, בנו של ר' יונה, האמורא הנודע בבבלי וירושלמי (נדרים ט, ע"ב; ירושלמי שביעית פ"ד, ה"ב; דמאי רפ"ד; מגילה פ"ד, סה"י; גיטין פ"ה, ה"א; בבא קמא פ"ט, ה"ג, ועוד).

3 עיי' יד מלאכי, סימנים תקנב-נה.

4 בהליכות עולם שם מעיר, כי מצינו לשון תיובתא על תנא מן הפסוק שבתורה. ע' ע"ז כה, א במחלוקת ר' אלעזר ורבנן: מיתיבי ויאמר משה גם אתה תתן בידינו, וכן בהרבה מקומות. וע' כללי הגמרא למרן הר"י קארו על הליכות עולם שער ב, פ"א ד"ה ומצינו שמקשה מברייתא לברייתא אחרת בלשון מיתיבי, בפרק הגזול ופ"ה ת"ר הגזלנים ומלוי רביות וכו' מיתיבי הניח להם אביהם וכו', וזה תימה דמאי אולמיה דהאי דפריך עלה בלשון מיתיבי וכו', ותשובת בעל יבין שמועה שם ד"ה ויראה לע"ד לתרץ לעיקר תמיהת הרב דמה שאמרו שם מיתיבי הניח להם אביהם וכו'. וע' של"ה (דפוס אמשטרדם) תורה שבעל פה, עמוד שצט.

מרבי לברייתא, הלא ר' תיא ור' אושיעא היו מסדרי תברייתות, ואם רבי לא שנה, לר' תיא מנין? (מדברי הרשב"א המובאים בכללי התלמוד של מהר"י קארו שעל חליכות עולם, שער ב פ"ב). במיוחד מתמיהה לשון התירוף בתענית יד, ב: "רבי תנא הוא ופליג", הניתן שם כדי ליישב את הסתירה שבהוראת רבי לאנשי גינה לבין דברי ר' יהודה בברייתא. בלשון "תנא הוא ופליג" מיישבים בדוחק את הסתירות שבין התנאים בברייתות לבין דברי אחדים מגדולי תלמידיו של רבי, כר' תיא ורב שהיו כבר אמוראים, אבל בסמכותם הפסקנית עדיין נחשבו כתנאים ורשאים לחלוק על תנאים במשנה וברייתא. עי' בערוך ערך רב: "פירוש אחר רב תנא הוא ופליג, רב הוא מכלל לוי ובר קפרא ור' שמעון בר רבי ורבן גמליאל בר רבי שהן תנאים, ועוד מכלל אמורא כגון שמואל ורב הונא קמא וזולתם, ואין ברייתא דוחה דבריו, לפי שהוא תנא חולק על תנא".

בתענית יד, ב אומרת הגמרא: "לימא תיהי תיובתיה דר' אמי, אמר לך רבי אמי תנאי היא דתניא אין גוזרין יותר משלש עשרה תעניות על הצבור לפי שאין מטריחין את הצבור יותר מדאי, דברי רבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר לא מן השם הוא זה, אלא מפני שיצא זמנה של רביעה". בברייתא זו הועמד רבי כמובן בדרגה אחת עם התנא רבן שמעון בן גמליאל; אבל מיד, כשהובא שם המעשה של ההוראה שרבי הורה לאנשי גינה בשאלת גשמים, הורד רבי כאילו לדרגת אמורא, מפני ששואלים על הסתירה שבין הוראתו ולבין דברי ר' יהודה שבברייתא בלשון "מיתיבי" וכשמיישבים את הסתירה זקוקים להשתמש לגבי רבי בתירוף "רבי תנא הוא ופליג", כדי למצוא יסוד וסמך למחלוקתו על ר' יהודה התנא דברייתא, התירוף שבעזרתו מצדיקים את אחדים מגדולי ראשוני האמוראים כשחולקים על משנה וברייתא! אתמהא!

רבי = ר' יהודה נשיאה

כדי למצוא פתרון לקושי שלסוגיא זו אנו רשאים להביע את ההשערה, כי "רבי" הנזכר בתענית יד, ב כנשאל ומשיב בהלכות שאלת גשמים לבני גינה הוא ר' יהודה נשיאה, בן בנו של רבי, לפי זה יובן שעל הסתירה שבין הוראתו לאנשי גינה ובין דברי ר' יהודה בברייתא שאלו בלשון "מיתיבי" ותרצו: "רבי תנא הוא ופליג".

בתואר הכבוד "רבי" סתם נתכנה מימות ר' יהודה הנשיא ואילך כל נשיא מצאצאיו של רבי וגם ר' יהודה נשיאה, בנו של רבן גמליאל, בנו של ר' יהודה הנשיא, אף על פי שהיה אמורא, נתכנה כמה פעמים, במיוחד בתלמוד ירושלמי, בתוארים "רבי" ו"רבינו", עי' ע"ז לה, ב, במשנה: רבי ובית דינו ותירו השמן, ועין שם פרש"י ד"ה רבי ובית דינו ותוספות ע"ז לו, א, ד"ה אשר לא יתגאל בפת בג, ירושלמי ע"ז פ"ב, ה"ח: מי אסר את השמן, רב יהודה אמר דניאל אסרו וישם דניאל על לבו (דניאל א), מי התירו רבי ובית דינו התירו, ירושלמי שבת פ"א, ה"ח: ומי התירו, רבי ובית דינו התירו בשמן וכו', ירושלמי נדה פ"ג, ה"ד: כהאי

5 רבן שמעון בן גמליאל המובא בברייתא זו הוא, כנראה, רבן שמעון בן גמליאל דיבנה, אביו של רבי, ולכן אנו מתקשים בסדר שמות החולקים שבברייתא זו. לכאורה היו צריכים לשנות קודם את דברי רבן שמעון בן גמליאל, ואחריהם דברי של רבי, וברייתא זאת צריכה בירור.

דתנין תמן רבי ובית דינו תתירו בשמן. וע' מעין זה בירושלמי גיטין פ"ז, ת"ג.
 "רבי" שבכל המקומות תאלץ פירושו: ר' יהודה נשיאת.

יש סמכות לדברינו מתוך המשך הסוגיא בתענית יד, ב. לפני שאלת אנשי
 גינת ששאלו את רבי בדבר שאלת תגשמים בתקופת תמוז נמסר שם:
 ר' יהודה נשיאה גזר תליסר תעניות ולא איעני, סבר למיגזר טפי, אמר לית
 רבי אמי חרי אמרו אין מטריחין את הצבור יותר מדאי. ולכן נראית תחשערת.
 שרבי תנוכר אחריו שם שעליו שאלו בלשון "מיתבי" ואת הסתירה שבין תוראתו
 לאנשי גינת לבין תברייחא תירצו — "רבי תנא הוא ופליג" הוא רבי יהודה נשיאה
 הנזכר קודם בשמו תמלא וכאן בתואר הכבוד "רבי".

ואם תשיבני, שאין לנו לתסוף מדעתנו חכמים לרשימת תאמוראים ותנאין
 הן ופליגי ותאמוראים ותנאין הן ופליגי הם רק תחכמים תנוכרים בפירוש בגמרא
 ד"תנא הוא ופליג". וזוהי דעתו של ה"ד מלאכי בסימן תקנב, ואלת הם שם דבריו:
 "ומאחר שכן אכתי בסויות קאמינא על מה אדניהם תטבעו לחדש כלל (שר' יוחנן
 תנא הוא ופליג) שלא בא זכרוננו כלל בכל התלמוד". ובסימן תקנב: "וחכי נמי
 תיקשי על הר"ן שכתב בפרק גיד תנשה דף תשט, ב. דלוי תנא הוא מדתני מתניתא.
 דתברר קשה לתמציא כללים חדשים שאין להם שורש בש"ס".

על דבריו אלה יש להשיב: עד שה"ד מלאכי תמה על הר"ן, עליו לתמות
 על אחד גדול שקדמו לר"ן, רבינו יחיאל בר נתן מרומי, תאומר בערוך ערב רב:
 "רב תנא הוא ופליג, הוא מכלל לוי ובר קפרא ור' שמעון בר רבי ורבן גמליאל
 בר רבי שהן תנאין... ואין תרייתא דוחה דבריו לפי שהוא תנא חולק על תנא...
 וביוחסין (ע' יוחסין השלם, סדר אמוראים, את אבא אריכא) תולך בעקבות תערוך.
 וכאן יכולה להשאל השאלה: מניין לו לערוך "לתמציא כללים חדשים שאין להם
 שורש בש"ס" ולומר בפשטות כי לוי ובר קפרא ור' שמעון בר רבי ורבן גמליאל
 בר רבי תנאין הן ופליגי? הלא בשום מקום בתלמוד לא נזכר כי אלה הם תנאין
 ופליגי? ומלבד זה אנו תמהים על תערוך על שברשימת שמות תחכמים ותנאין
 הן ופליגי לא הזכיר את ר' חייא שעליו אמרו בפירוש בתלמוד כי תנא הוא ופליג
 (בבא מציעא ה, א)!

כדי ליישב תמיהה זו אנו נאלצים לומר כי בשמות תאמוראים ותנאין
 הן ופליגי שתובא בערוך תנא ושייר את ר' חייא, וכיון שכך אנו רשאים לומר,
 כי ברשימת שמות תאמוראים ותנאין הן ופליגי שתובא בערוך שייר את שמותיהם
 של עוד כמה אמוראים ותנאין הן ופליגי, כמו ר' יהודה נשיאה, ר' תנינא, בר
 חמא (ע' תוספות בכורות מט, ב ד"ח ר' אסי, שר' חנינא תנא הוא ופליג), ועוד.
 אגב עלינו לתעיר בדבר ר' יוחנן שכמה מגדולי המפרשים ותוספים
 תראשונים ותאחרונים חולקים בו אם תנא הוא ופליג, ה"ד מלאכי בסימן תקנב
 מביא את כל הדעות ולבסוף הוא בא לידי מסקנת כדברי תוספות כתובות ה, א,
 ד"ח רב תנא הוא ופליג, שר' יוחנן אינו תנא הוא ופליג, ות"ד מלאכי שם מסתייע
 לסברתו זו באמרו: "ומה גם שדקדקתי בתשובת רב שרירא גאון שתביא זר"ב
 בספר יוחסין בדף קיג, ע"ב ושם ראיתי דלא מני לר' יוחנן בחדאי איגון רבנן
 דאיתנן תנאין ותאמוראי".

לפי דרכנו למעלה יש להשיב גם כאן על דבריו אלה של ה"ד מלאכי,
 כי מזה שר' יוחנן לא נזכר בין תאמוראים ותנאין הן ופליגי שנזכרו באגרת רב
 שרירא גאון אין ראיה שלא היה בין תאמוראים ותנאין הן ופליגי, ראינו למעלה

שבין שמות האמוראים דתנאין חז' ופליגי שנזכרו בערוך ערך רב לא נזכר ר' חייא, אף על פי שנזכר בפירוש בתלמוד (בבא מציעא ה' א) שתנא הוא ופליג, ובכן לא ראינו אינו ראיית ואפשר שר' יוחנן תנא הוא ופליג (ועי' בבירורי וחידושי ב"סיני", שנה יו, כרך לד, עמוד רטו, תפרק: ר' יוחנן תנא הוא ופליג).

לסיכום דברינו על "רבי תנא הוא ופליג" עלינו להביא את דבריו של מרן תר"י קארו בכללי התלמוד שעל חליכות עולם שער ב, ס"א ד"ה ומשלא תזכרו לא במשנה ולא בברייתא: "ודע שמצינו דבר מתמיה דמתיב לרבי מבריייתא ומסיק בתיובתא, פרק המפלת (נדה כו, ב) בעא ר' יוסי בר שאול מרבי המפלת דמות עורב ושליא מחו, א"ל אין תולין אלא בדבר שיש במינו, שליא קשורה בו מהו, א"ל דבר שאינו שאלת, איתיביה המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמתן, בזמן שתשליא קשורה בתן וכו', תיובתא, וכתב הרשב"א ז"ל בזה מסתברא דרבי בעצמו הוא דחזר ותודה דברייתא הוה תיובתיה, דאי לאו היכי מותבינן מבריייתא לרבי, אי רבי לא שנאה, רבי חייא מנא ליה, וכתב דהלכה כהיהא ברייתא, עכ"ל, ואין דעתי נוחה בתירוץ זה, דא"כ לא זתה שתיק גמרא מלומר דברים כותיתן, ורש"י ז"ל כתב תיובתא דרבי דאמר דבר שאינו שאלת, עכ"ל, ונראה שנתכוון לתרץ תמיתה זו שאלו חיה הדבר תלוי במציאות, אם ישנו אם אינו, אין לרבי יתרון על שאר בני אדם וידע הגמרא שדברי הברייתא אמת שתוא דבר שישנו, ונ"ל לתרץ בעניין אחר דתא דמסיק תיובתא, הכי פירושה, אותה ברייתא מוקשית ולית הלכתא כוותה, דכי אמר איתיביה לחקשות לברייתא תוא דאתא, ועוד י"ל דלאו לרבי הוא דמתיב, אלא לר' יוסי בן שאול שאמר כן משמיה דרבי דמכת ברייתא זו שמעינן דלא היו דברים מעולם".

הבאנו במילואם את דבריו של מהר"י קארו בכללי התלמוד שעל חליכות עולם, כדי לבררם ולנתחם בנקודות חנוגעות לנושאנו.

צריך להעיר שעד שמתר"י קארו מצא בנדה כו, ב "דבר מתמיה דמתיב לרבי מבריייתא ומסיק בתיובתא" היה עליו למצוא דבר יותר מתמיה בתענית יד, ב, נושא דברינו, ששם שאלו במיתיבי מבריייתא על תוראת רבי בחלכות שאלת גשמים לאנשי נינוה ותירצו בתירוץ: "רבי תנא הוא ופליג" ! ועד כמה שיכולנו לברר, אף אחד מבעלי כללי התלמוד, הראשונים ותאחרונים, לא עמד על כך !

לכאורה יש לשאול למת הגמרא בנדה כו, ב אינה עונה על התיובתא על רבי כמו שעונים על תיובתא על רבי בתענית יד, ב: רבי תנא הוא ופליג? ונ"ל כי תתירוץ: "תנא הוא ופליג" הוא חידוש ואין משתמשים בו אלא בדוחק גדול (ע' חליכות עולם, שער ב) ופירושו הוא, כפי שאמרנו בראשית דברינו, שאמנם חכם זה הוא אמורא ואין בסמכותם של האמוראים לחלוק על תנאים שבמשנה וברייתא, אף על פי כן סמכותו של אמורא זה יוצאת מכלל שאר האמוראים ומפאת שהוא גדול בחכמת התורה וגם תלמידו או תלמיד תלמידו של רבי, יש לו הרשות לחלוק על תנא שבמשנה וברייתא, כמובן שתתירוץ: "תנא הוא ופליג" אינו יכול לתאמר על רבי עצמו, מסדר המשנה וגדול אחרוני התנאים, כמו שביררנו למעלה, ולכן מסקנת הגמרא בנדה כו, ב וכו', א אחרי שתשיבה על רבי מבריייתא היא תיובתא, ותתירוץ תיובתא הוא בהרבה פחות מתמיה מן התירוץ: רבי תנא הוא ופליג, וזה מאשר את השערתנו שרבי הנזכר בתענית יד, א הוא לא רבי יהודה הנשיא מסדר המשנה, אלא בן בנו: ר' יהודה נשיאת.

כמו כן אין לומר שרבי הנזכר בנדה כו, ב הוא ר' יהודה נשיאת, ובוה

תתישב תמידתו של מרן הר"י קארו בכללי התלמוד על הליכות עולם שער ב', מפני ששם השואל הוא ר' יוסי בן שאול והוא היה מתלמידיו המובהקים של רבי. וזה ידוע מכמה מקומות מבבלי וירושלמי. ועי' ע"ז נב, ב; עירובין פא, א; ראש השנה כד, א; ל, א, ועוד; ירושלמי מעשרות רפ"ג, גיטין פ"ד, ה"ד, ועוד. ומצד שני אין לישיב, כי התיובתא בתענית יד, ב היא לא על רבי אלא על הברייתא. כמו שמרן מהר"י קארו בכללי התלמוד על הליכות עולם שער ב, פ"א מיישב את התיובתא על רבי בודה כו, ב, מפני שמן לשון התירוף של הגמרא בתענית יד, ב "רבי תנא הוא ופליג" אנו למדים כי התיובתא היא על החולק על הברייתא ובשום פנים ואופן לא הברייתא. ולכן ההשערה המתקבלת היא, שרבי הנזכר בתענית יד, ב הוא ר' יהודה נשיאה וגם הוא תנא ופליג.

דב ב. ברילינג

תעודות חדשות על שד"רים בגרמניה במאה הי"ח

1. שלוחי ארץ-ישראל בפראנקפורט ע"נ אודר

בפראנקפורט דאודר, עיר-ירידים ידועה בפרוסיה, נוסדה מחדש — לאחר גירוש היהודים משם בשנת 1571 — במחצית השנייה של המאה הי"ז קהילה שחבריה הראשונים היו סוחרים יוצאי פולין וגולי ווינה. אין להניח, ששלוחי ארץ-ישראל שביקרו במאות הי"ז והי"ח בפולין ובאשכנז, דלגו על קהילה מתפתחת זו שבראשה עמדו רבנים ידועי שם. אמנם עד עכשיו לא פורסמו ידיעות על ביקורים של שלוחי ארץ-ישראל בפראנקפורט-אודר ועל השתתפותה של קהילת פפד"א בפעולות הסיוע לטובת עניי ארץ-ישראל. אחת הסיבות להעדר ידיעות בשטח זה ובכלל על תולדות יהודי פפד"א היא העובדה המצערת, שהארכיון העירוני בפפד"א, שהיה עשיר ב"תיקי-יהודים", לא נוצל בזמנו על-ידי חוקרים יהודים¹. אך במקרה ידוע לנו על בואם של שלוחים לפפד"א.

השלוח הראשון שמוזכר את קהילת פפד"א הוא ר' שמעון ב"ר יעקב², שליח קהילת צפת, שביקר בתקופת שליחותו הראשונה בארצות אירופה המערבית המזרחית (1694-1698) גם בפפד"א והדפיס שם בשנת-תנ"ו (1696) את ספרו של ר' שמואל יפה אשכנזי "יפה ענף" (על חמש מגילות)³. בהקדמתו לספר זה הוא⁴

1 אם אינני טועה הייתי היהודי הראשון והיחידי שעבד בארכיון העירוני בפפד"א שמהלך, ד"ר בינדר, העמיד לרשותי את כל החומר הדרוש לחקירותי. בשנים 1934-1936 עבדתי שם בקשר לחקירותי על תולדות בית הדפוס העברי שבפפד"א. עיין Studies in Bibliography a, Book lore שנה א (1953-1954), 84. כנראה רוב החומר הושמד בימי מלחמת העולם השנייה. עיין שם, שנה ב, 92, הערה 1. — התעודות שאני מפרסם כאן מפפד"א הן מארכיון קהילת פפד"א שנמצא אז גם כן בפפד"א, אבל הועבר אחר כך לארכיון המרכזי של יהודי גרמניה בברלין.

2 א. יערי, שלוחי ארץ ישראל (ירושלים, תשי"א), ע' 418-420.

3 שם ע' 75.

4 ד. קאופמן: Die letzte Vertreibung der Juden aus Wien, Wien 1889.

S. 218, A. 2